

nytte Lejligheden til, selv om jeg skulde trætte det høje Ting noget, at tale om Lovforslaget i sin Helhed og om enkelte andre særlige Bestemmelser paa det. Næringsfrihedsloven af 1857 var, da den kom, vist nok en Nødvendighed; de gamle fra Middalalderen nedarbejdede Lovbestemmelser kunde ikke længere omspænde det økonomiske Arbejde, om de i det hele taget nogen Sinde havde kunnet det. Men i alt Fald var den nyere Tids Udvikling, den begyndende Storindustri, den begyndende Fabriksdrift, tilstrækkelig til i og for sig at sprænge de gamle Vaand, saa at det var naturligt, at Lovgivningsmagten maatte træde til og løse dem, det kunde ikke være anderledes. Det af Loven 1857 fremvirkede var altsaa gennem Opøsningen af denne gamle Arbejdsorganisation at indføre Frihed. Om endog man nu senere har klaget over Friheden paa dette Omraade, mange have været misfornøjede med den, tror jeg dog for min Del, at dette er sket med Urette. Jeg tror ikke, at Friheden paa dette Omraade i det hele og store har haft andet end gode og heldige Følger. Det er min bestemte Overbevisning, at Landet gennem denne Næringsfrihed er gaaet fremad paa en Maade, som ikke paa nogen Maade kunde være sket, hvis vi havde beholdt de gamle Lovbestemmelser. Og naar der særlig klages fra Haandværkets Side, og man mener, at Dugtigheden skulde være taget af, og at der aabnedes Udgang for Jufferne til at blive Haandværkere, hvad der tidligere ikke kunde ske, saa er der kun lidet sandt her i. Naar man ser paa Resultaterne, turde man maatte erkende, at Haandværket ikke er gaaet tilbage, men tværtimod gennemgaaende gaaet fremad i Dugtighed siden den Tid. Man har dernæst klaget over, at den store Industri, Fabriksdriften, som støtter sig til den store Kapital, har taget Overhaand og overvældet den lille Kapital, overvældet Haandværket. Ogsaa paa dette Omraade tror jeg, man ser fejl. Det nytter ikke, at man ved indskrænkende Foranstaltninger søger at hæmme den naturlige Udvikling; den naturlige Udvikling gaar nu en Gang den Vej, den vil, og alle Stranker, som stilles op for den, skulle nok vise sig at være uholdbare. Det kan vel lykkes inden for et enkelt Lands Grænser paa visse Punkter at tvinge Forholdene tilbage; det er muligt, at man, som sagt, ved særlige Foranstaltninger kan gøre noget i en saadan Retning, det tør jeg ikke benægte. Men hvad vil Følgen blive deraf? Upaatvirlig den, at hvad den danske Storindustri mister, det mister den, ikke til Fordel for det danske Haandværk, men til For-

del for den udenlandske Storindustri. Det vil blive den naturlige Følge. Det kan ikke nytte, at man vil indskrænke den i et enkelt Land i alt Fald, og jeg tvivler paa, at alle Lande her i Europa i saa Henseende kunne enes. Det kan altsaa ikke nytte, at man vil gaa mod den naturlige Udvikling; alle de Stranker, som man i saa Henseende stiller op, skulle nok vise sig at blive sprængte, hvad man saa gør. Nu ønsker jeg paa ingen Maade at træde op som en særlig Beundrer og særlig Ven af Kapitalens Sammenslutning og den deraf følgende Storindustri o. s. v., ingenlunde. Jeg mener først og fremmest, at en saadan Storindustri er der ikke nogen særlig Grund til at beskytte, lad den staa paa sine egne Ben, men lad den saa ogsaa paa den anden Side have fuld Frihed. Naar, dette kommer ind paa et Toldspørgsmaal, som jeg naturligvis her skal holde mig borte fra. Det bestaaende har paa det Punkt sin Ret, og man kan vel sige som en Fordring, der kan stilles fra de almindelige Konsumenters Side: ingen forhøjet Beskyttelse og ingen ny Beskyttelse! Men paa den anden Side maa man vel finde sig i den Beskyttelse, der en Gang bestaar, i alt Fald kan den ikke pludselig borttages. Men altsaa jeg mener ikke, der er Grund til nogen særlig Beskyttelse for Storindustrien, for Fabriksdriften, og paa den anden Side mener jeg tillige, at der kan være meget god Grund til, naar man giver den den fulde Frihed til at virke, den fulde Frihed til at virke, som den bedst ved og kan, udnytte Landets naturlige Hjælpe midler, de naturlige Rigdomskilder, som ere givne Landet, og de kunstige Hjælpe midler, som efterhaanden ere frembragte gennem Havne o. s. v. — naar man giver den den fulde Frihed til at udnytte det, er det ogsaa naturligt, at man siger: Det skulle I have Lov til, vi skulle ikke indskrænke Jeres Virksomhed paa noget Omraade, men selvfølgelig skulle I betale, betale til Staten en passende Afgift. Der kan der saa vel være fornuftig Tale om, at de store sammensluttede Kapitaler og selve de enkelte Mænd, der sidde med store Kapitaler og drive Storindustri, kom til at betale betydeligt, forholdsvis betydeligt meget mere end den mindre. Det har jeg ikke det mindste imod, tværtimod, det er meget rimeligt, det er noget, der gøres i de fleste andre Lande, og det kunne vi ogsaa indføre her. Men, hvad vi ikke bør indføre, fordi det vil være til Fordær for Landet og standse dets Udvikling, det er at indskrænke Friheden, den frie Kjørelse, det bør vi ikke gøre.

Det andet, som Loven af 1857 bevirkede,